

הלכות נטילת ידים סימן קם

באר הגולה נד

צ רמב"ם בפרק ו
מחלכות
והשו"ק ראב"ד שם
ר הרמב"ם שם
ובסוף
מקואות שו"ת
ת הרשב"א

אם נעשה כהם מלאכה או לאו, או שיש לו ספק (מז) אם יש כהם בפעור אם לאו או אם הם (מח) טמאים או טהורים, או ספק צא נטל ידיו או לאו, (יח) (מט) טהור (נ) (וכל ספק טהור בידים, טהור) (סור). (נא) ויש מי שאומר, שעל-כיוצא, אם יש לו מים אחרים (נב) וטל ידיו (נב) ויוציא עצמו מן הספק: הגה מי שלא נטל ידיו ונגע במים, (נד) לא נפסלו אותן מים לנטילה ולא מקרי מים (יג) טמאים, אבל אסור לרחוץ ידיו (נה) ממים שנטל כהם חבדו כבד (תרומת-הידים סי' רנ"ט): **יב** והשלג והקדר (נו) והקפדור והגלד (פרוש, המים הנקפים מרב הקר) (נז) והמלח (נח) אם רסקן עד שנעשו מים, נוטלין מהם וטובלין כהם אם יש כהם בפעור (עין ביוה"דעה סימן יג) ר"א סע"ף ל). (נט) ויש מי שאומר שאין נטילת מים ראשונים אלא במים (יד) בלבד, (ס) ויש אומרים שהיון בשר לנטילת ידים, בין זמן לחיכו מים בין לא

באר היטב

לרואים דאיתו למטעי ולמירמי דמי הים ראויים לנטיל, עיי"ש. ונראה דמ"מ יש לו לקוף ידיו במפה גם כן כמ"ש בסימן קמ"ט ס"ק טו: **יב** בלבד. עין בה"ש. (עין בספ"ח לקמן סימן תסב ומ"ש:

מ"א: (יג) ר"א. דשם מבאר אפילו לא רסקן בשרים למקנה ומכ"ש לנטיל. ומזה נראה להחמיר להולכי-ידים שאין להם מים שילך למקום עמק משלג ויחבד ידיו בהם, מיהו ידקדק דיהא שם שלג כשעור מקנה, ע"ת, וכ"כ ט"ז בס"י קנט ס"ק כ, אם השלג מקנה בגמא ויש שם שעור מ' סאה הולך יחד אפילו נמוך מאד, ע"ש. וכתב ב"ח: אבל לקח שלג בידו אחת לשקשף אפילו לכתחלה, ע"ש, ומ"א מחיר אפילו הסנה על-פני הארץ כל שלש מ' סאה מחבר יחד אפילו נמוך מאד, ע"ש. וכתב ב"ח: אבל לקח שלג בידו אחת לשקשף בידו הב' לדיה אסור, עין בספר גו' המלך סי' זה: **יד** בלבד. עין בהשוכת פנים מאירות סימן לא ובכ"א-א"תן ובשכנה"ג:

משנה ברורה

לטהרן על-ידי זה, הרי נעשה מלאכה בכל המים שבדלי ופסולים לנטילה, ואפילו לא היו ידיו מלקלכות ממש, מפל מקום פיון שיש לו צורך לנקותן במים ממש שנגעו במקום הטנפת, נעשו המים כשופכין [אחרונים]: (נה) **ממים שננטל וכי**. משום שכבר נטמאו המים, (ט) ועוד, שנעשה כהם מלאכה⁵², (ז) ולכן אפילו אם נטל מרביעית בכת-אחת גם כן אסור: **יב** (נו) והקפדור. גשמים (מ) שנקפו בירידתן והוא קצין קדר: (נז) והמלח. לאו בכל גו' מפר במלח, (נח) ולנטילה בכלי על ידיו, הלא פסל המחבר לעיל בסע"ף ט אף במים מלוחים⁵⁴, ורק בטבילה בחוכן מותר כשיש בהן כשעור מקנה⁵⁵, ומשום דגם לטבילת הגוף כשרין. ומפני דכל אלו שנויים יחד לענין מקנה, פלגן גם כן אף דאינם שרים בדינם לגמרי: (נח) **אם רסקן וכי**. אבל בלא הכי (ס) אין נוטלין בהן בכלי, אבל לטבל הידים בחוכן, אם יש בהן כשעור מקנה מותר בשעת הדחק כשאינו לו מים (סא) אף בלא רסקן⁵⁶, (סב) ואפילו אם אין השלג מקנה הרבה בכת-אחת אלא מנח על-פני הארץ ונמוך הרבה, כל שיש ארבעים סאה מחבר יחד טובלין בו⁵⁷, ומפל מקום נראה דצריך שיהיה על-כ"פנים כדי לבסות ידיו במקום שתוחבן: (נט) **יש מי שאומר וכי**. לא קאי אריש הסע"ף, (סג) דהני הרי בכלל מים, אלא לאפוקי מפרות בלבד קאמי דאינם חשובים מים, וכל-שכן זין דלא, והשעם, ונטילת ידים סמכו על קרא ד"וידיו לא שטף במים", ולכן צריך מים ונקא [ב"י]: (ס) **ויש אומרים שהיון בשר**. וכל-שכן (סד) שאר מפרות ושארי משקין, דסבינא להו דלא הצריכו דוקא מים לנטילה; ומשום דזי אכלין אין בזה, (סה) כיון שצריך לזה ואינו

שער הציץ

(מט) דכש מים אחרים בודא יש להחמיר לכתחלה, דגם בדיעבד יש מי שאומר שישל שנית, והגר"א הביא מקור לזה מתוספתא, ולכתחלה יש לוטר דכלי עלמא מודו, דלא גרע מפאי דקומא לן בעלמא דיש להחמיר בדבר שיש לו מחדירן כשהוא ספק⁵⁸ אפילו במלחא דרבנן, משום דהא יכול לעשות בהתר, והכי נמי כן הוא: (ג) בית-יוסף ואחרונים: (גא) ובדיעבד הוכיח המחבר מלאכה, והכא משאר פסולים: (גב) מגן-אברהם ושי"א: (גג) מקור שחוקא בהגר"א: (גד) ובאליה רבה חולק על זה, אבל גם הוא מודה דאם המים מזמן לפני צורך לחזור ולטל: (גה) רש"ל, וגם לעניות אין קשה בזה, עיי"ש: (ז) כן מוכח מהתוספתא שנקמו עליה הגר"א, ולפי זה פשוט דסבינא לה כהפרי-מגרים דאפילו מרביעית אסור: (זז) פרי-מגרים, ומשום שנעשה כשופכין, עיי"ש⁵⁹: (זח) הרע"ב: (זט) חרדושי ר' עקיבא אגרי: (ס) מגן-אברהם וחי"א-אדם. ובאליה רבה משמע דאסור דאי טבילת ידים מותר בשלג משום דהיו במים, גם זה מותר: (סא) בית-יוסף ביוה"דעה סימן רא ועלת-תמיד ונקטת הגדולה והמגן-אברהם נשעם המגן-אברהם מירי דוקא כשאין לו מים, מהביא מהבית-יוסף שמפרש בו בהר"א בן [ו] והגר"א, והשלחן-ערוך דכתב "אם רסקן" קאי רק אנטילה: אי נמי, דבא בזה להחמיר אף כשיש לו מים, ואף שהמגן-אברהם הביא לבסוף דעת הש"ך בזה ומשמע דסבינא לה דלהש"ך גם לענין טבילת ידים יש להחמיר? תא, והאליה רבה סמך דאפוקי דגם להש"ך יש להקל לענין טבילה בזה⁶⁰, ועוד, דבבבא יש לסמוך על כל גוי רבואתא להקל לענין טבילה⁶¹, וביותר דהש"ך לעיל בסימן קנט מקל בזה אפילו שלא בשעת הדחק, עיי"ש: (סב) מגן-אברהם: (סג) אחרונים: (סד) הגר"א ושי"א: (סה) מגן-אברהם לקמן בסימן קע"א⁶² וחי"א-אדם:

הלכות נטילת ידים סימן קס

באר הגולה 108

נתן לתוכו מים, (סא) אלא שאסור לעשות בן *לבתחלה כדי שלא יהא כמזלזל בדרך חשוב ששפתנה לעלו (פרוש, לשבח) עד שקובע ברכה (סב) לעצמו. (ויש אומרים דוקא זין לכן, (סג) אבל אדם לא) (מרדכי פרק אלו דברים). (סד) ויש מי שאומר, שקל מפרות ראויים לנטילת ידים *בשעת הדחק. (סה) וכל-שכן דמחר לטל ידים בשעת הדחק או במידבש המבשל, (דעקן מים) (הנהגות אשר"י): יג בצריך (טו) שיהא במים רביעית. והני מלי (טז) לאחד, אבל לשנים (סח) שבאו לטל כאחד, (סט) האחרון אין צריך, (ע) ואפלו בזה אחר זה, ובלבד (עא) שלא נפסק הקלות. ביצה, הנה רביעית מים בכלי ופשוט אחד נדיו ואחר יוצק על נדיו, ובא שני ופשוט נדיו למטה ממנו (עב) סמוך ליד הראשון, וקלות יורד על ידו של ראשון ולידו של שני שלמטה ממנו, ידי שניהם טהורות, אף-על-פי שפחת שעור הרביעית קשהם מגיעים לנדיו של שני נדיו טהורות, מפני שהם באים משירי טהרה. (עג) *ויש מתירים אפלו כשנוטלים זה אחר זה,

א רש"י בבבכות ג'
ב רש"י פרק קמא
דברים וזליו ק"ו
ג רשבי"א וזליו
ד פתח רשבי"א

משנה ברורה

ברך אביר: (סא) אלא שאסור וכו'. הינו, בין נתן לתוכו מים בין לא נתן, דבכלם מקרי זין חשוב וקובע ברכה לעצמו, כדלקמן בסימן רעב סעיף ה: (סב) לעצמו. "בזא פרי הגפן", אבל בשאר משקין ומיפרות, דלא נחשלו בברכה בפני עצמן, (טו) נוטלין אף לבתחלה לדעה זו: (סג) אבל אדם לא. דגשמו מפראה מים⁶¹; ויש אומרים הראשון סבירא לה דאינו חשוב שני מראה כיון דעומדים במראיתן שהיו מתחלה ורא"ש. ואם היה לכן ועשה אותן אדם על-ידי צבע נכמו שעושין כמה פעמים ביינות שלנו, משמע דכללי עלמא פסולין: (סד) ויש מי שאומר שקל מפרות וכו'. היא (טו) דעה שלישית דמתלקת בין זין למי פרות, דבין פסול מדינא אף בדיעבד קדעה ראשונה, אבל במי פרות נוטלין (סח) בשעת הדחק, דסבירא לה דכל מפרות קרי מים חזין מן⁶². (סט) ולדינא יש להורות קדעה זו, להחמיר בזין ולהקל במפרות בשעת הדחק⁶³: (סה) וכל-שכן דמחר וכו'. ומשום שני מראה לא נפסלו דסבירא לה דהיכא דאשמי לעלו לא חשיב שני מ"א וכו'. ועין בבאר הגולה דמשמע דלא סבירא לה סבירא זו: יג (טו) שיהא במים רביעית. שכן תהני חכמים לנטילת ידים⁶⁴; ושוקבה בשני פעמים על נדיו, דבפסע ראשון מטהר הדין ובשניה מטהר שעליהם, כדלקמה. ואם שפף הרביעית קלה בכתאחת על שני נדיו, (ע) גספן נטהרו נדיו אף שלא שפף אלא פעם אחת, וכמבאר בסימן קסב⁶⁵, וכל זה

באר הגולה

אין צריך לברך, כמו שכתב בעלת-המיר: * לכתחלה כדי שלא יהא כמזלזל וכו'. משמע דשאר משקין מחר לכתחלה לדעה זו, וכן כתב הגר"א. ודע דלשיטת הפוסקים המבארים בסימן קעא אסור אף בשאר משקים משום הפסד אכליו, וצריך עיון⁶⁵: * בשעת הדחק. מקורו עין באור נרוץ בהלכות נטילת ידים, והתקדים שם מנגמין קצת, ואף הוא לא כתב שם אלא דרך שמוא וזה לשונו: דשמוא היכא דאיכא דהחק, אפלו לרובן מחר לטל במי פרות: * ויש מתירין אפלו וכו'. הוא באמת דעת הרבה פוסקים: רש"י ותוספות ור"ש וסמ"ג ורא"ש ורי"ו וטור. והמחבר דלא כתב לדעה זו אלא בשם יש אומרים, משום דלדעה הראשונה יהיו דעת הרמב"ן והרשב"א מסייעת גם דעת הרמב"ם ודבנו וינה המהמירין לגמרי שישלים דוקא לרביעית שלמה על כל אחד, וכן דעת הרמב"ם, דהוא לית לה כלל חזר שירי טהרה במים ראשונים, אלא צריך לעולם רביעית מים שלמה לכל אחד ואחד ודמחר שירי טהרה סבירא לה דהוא רק במים שניים, וכן משמע גם דעת הפל"ב בהרמב"ם, ולכן נקט לעקר קדעה הראשונה, ומכל מקום בשעת הדחק בודאי יש לסמוך על דעת כל הני רבנן, וכמו שכתבתי במשנה ברורה. אכן קשה לי לדעת היש-מתירין, דהם פרשו בן המשנה דנוטלין מרביעית לאחד אף לשנים, ואף אפשר זה לטל מרביעית אחת לשני בני-אדם שני פעמים מים ראשונים ושניים לכל יד ויד⁶⁷? ומצאתי שהקשה בן הגאון ר' מרדכי בנע"ט ז"ל בבאר הגולה, וכתב עוד להגדיל הקשיא, דהלא המשנה עקרה מירי לענין תרומה, ושם כמעט לכלי עלמא השעור עד הפרק שהוא חבור היד עם היד⁶⁸; ואף אם נפרש דמירי דנטל לשני נדיו בכתאחת, מכל מקום הלא נקמא לן דבפחות מרביעית צריך לטל שתי פעמים ראשונים ושניים, ונקמא חצי רביעית לאחד על שתי נדיו שני פעמים, ועד הפרק העליון? וכתב

במקום שאין מים מצויים, אבל במקום שמים מצויים, טוב שיטל בשפע, וכדלעיל בסימן קנח סעיף י: (סז) לאחד. בין שנוטל על שתי נדיו בכתאחת [גוף] על-ידי אחר שיטל עליהן] ובין שנוטל נדיו (עא) אחת אחת, לעולם סגי ברביעית אחת בשתי נדיו. מיהו, אפלו אינו רוצה לטל רק יד אחת, גוף דהנה ידו אחת טהורה מכבר, גספן אין לפחות משעור רביעית ותוספתא, והבא בבית-יוסף, ונראה, משום שכלי צריך רביעית לעולם, דבפחות אין שעור טהרה, וכדלקמה בסעיף יד, (עב) אבל על יד אחת אין צריך לשפף אותה קלה. ולקמן בסימן קס סעיף ד העתקתי דברי האחרונים שכתבו דיש לנהג שלא לפחות משעור רביעית מים לכל יד ויד, דבזה לא יצטרך לזהר בהרבה דברים הצריכים לזהר: (סח) שבאו לטל כאחד. כתבו האחרונים, דהנה שמתחלה כנו לטל ביחד, ולכן אף אם פשוט השני ידו אחר שכבר התחיל הראשון ליצק על עצמו, עולה הנטילה גם⁶⁹, דהי כנוטל שניהם יחד דאין מתמטמא זה מזה; אבל אם לא כנו מתחלה ויצק הראשון רק לעצמו, ואחר-כך פשוט השני נדיו אפלו קדם שנספס הקלות, הי כנו נטל במי רחיצת חבור⁷⁰; ולא עלתה לו נטילה, וצריך לנגב נדיו ולחזור ולטל, כדלקמן בסימן קס סעיף ד: (סט) האחרון אין צריך. ודוקא כשיגיעו המים על נדיו סביב כל שעור הנטילה שבנדיו: (ע) ואפלו בזה אחר זה. רוצה לומר: לא מבציא כשפשוט ידוהם בכתאחת זה תחת זה דמהני הנטילה לשניהם, אלא אפלו אם פשוט השני נדיו אחר-כך כשכבר התחיל ליצק על הראשון, עלתה לו נטילה, כיון שמתחלה כנו לזה לטל יחד, וכנ"ל: (עא) שלא נפסק הקלות. דעל-ידי זה חשיבין כאלו נטל גם השני מרביעית שלמה; ומפני שבאים המים משירי טהרה הקלו זה לחשב כנוטל מרביעית על-ידי חבור הנצוק [ב"י והרשב"א]: (עב) סמוך וכו'. דאז חשיבין כיד אחת, אבל במרחקים (עג) הני כמו נטל במי רחיצת חבור: (עג) ויש מתירין אפלו וכו'. רוצה לומר, שנוטלין לגמרי בפני עצמן כל אחד ואחד, ולדעה זו גספן דוקא

שער היצון

(סו) הגר"א ושא"י: (סו) בן קתבו בבאר-הגולה והגר"א ולבושי-שרד, דלא כמגן-אברהם שנתקשה בזה: (סס) דאי לא הכי לא מקרי צוף האדם כל-כך להפסיד אכליו: (סט) דהיא מכרעת בין שתי השיטות הקודמין. ואף-על-גב דהאליה רבה פסק להחמיר אף במיפרות זכן הוא דעת רב הראשונים, מכל מקום יש לסמוך להקל במלתא דנרבנן בשעת הדחק, וכן פסק הגר"א ודרכי-הימים ומי"אדס, ומכל מקום לענין ברכה נראה דלא יצרך על נטילה⁷¹, ולכשיזדמן לו מים אחר-כך נגזל לטל שנית, וכמו בכל ספק נטילה לעיל בסעיף יא: (ע) אבל לכתחלה טוב יותר לשפף בשני פעמים⁷², משום דיש אומרים דלעולם צריך מים שניים דוקא וכמבאר בסימן קס סעיף ב: (עא) בן משמע מסתימת כל הפוסקים: (עב) כך נראה, דהא ליד אחת לכלי עלמא אינו שופף אלא חצי רביעית, ובפרט דלהרבה פוסקים גם על שתי נדיו אין צריך לשפף כל הרביעית, וכדלקמה, והא דאיתא בהוספתא: צריך לטל מי רביעית, הינו שיהא בכלי רביעית, כדאיתא בבית-יוסף: (עג) אליה רבה בשם רש"י וכו', אף דבית-יוסף מסתפק בזה, וכן נראה מסתימת לשון בלשן-ערוך:

הַלְבוֹת נְטִילַת יָדַיִם סִימָן קָם

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק סג]

דְּנִשְׁתָּנוּ מִפְּרָאָה מִסִּי.

(61) ואף על פי שלענין יבחושים אדומים, כתב השו"ע לעיל (סי') שאפשר ליטול בהם ידים, ואין חולק בדבר, וכתב במשנ"ב לעיל (סי') (מד) שהטעם שאין בהם שינוי מראה משום שעיקר תחילת גידולם כן היה, ביאר בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"א סי' קכ ענף ח) שיין אדם גרוע יותר, לשיטות אלו, על פי סברת הבי"ח, שכיון שיין לא נקרא בשם מים, הריהו פסול אם אינו במראה מים, אבל מי פירות כיון שנקראים מים, אם עומדים במראיתם כשרים. ולכך יבחושים שבאו ממים אף שהם אדומים כשרים. וסיים שם, ועדיין צריך עיון בטעמם [ואפשר שכונתו שצריך עיון כיון שדעות אלו סוברות שאין צורך במים לנטילת ידים כמובא במשנ"ב לעיל (סי' ס), והבי"ח כתב דבריו לפי דעת ההגהות אשראי המובאת בשו"ע להלן שנוטלים במי פירות כיון שנחשבים מים, וביין אין נוטלים כיון שאינו נחשב כמים].

[משנ"ב ס"ק סד]

דְּסִבְרָא לָהּ דְּקָל מִי פִּירוֹת קָרִי מִים חוּץ מִיָּיִן.

(62) וכתב להלן (בסי' זה) שיש להורות לדינא כדעה זו ולהקל בשעת הדחק במי פירות [שנחשבים כמים]. אמנם לענין דין טיבולו במשקה, כתב לעיל (סי' קנח ס"ק יג) שחוץ משבעה משקין [יין, דבש, שמן, חלב, טל, דם, מים] שאר מיני משקים הנסחטים אינם חשובים משקים [ומשמע שאינם בכלל מים].

[משנ"ב שם]

לְהַחֲמִיר בְּיֵין וּלְהַקֵּל בְּמִי פִּירוֹת בְּשַׁעַת הַדְּחָק.

(63) ולענין נטילה בשאר משקאות, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ו תשובה ד) שבמי סודה או במשקה ממותק ללא צבע כמו משקה הלימון ליים, כיון שאין בהם שום שינוי מראה מהמים ואי שכושרים לנטילה ואף יכול לברך על נטילה זו. אבל אם יש בהם צבע כגון קולה וקפה, דינם כמי פירות שכושרים בדיעבד, אך לא יברך עליהם כמו שכתב בשו"ע (סי' סט), ומ"מ יש להעדיפם על פני מי פירות כיון שעיקרם מים [והחמיר משה (סי' ד) כתב שיש לדקדק כן מלשון הרמ"א שכתב 'וכל שכן דמותו לטול דים בשעת הדחק בשכר' וכו', והיינו מחמת שעיקרם מים].

ולענין שמן ודבש, כתב השו"ע הרב (סט"ו) שכיון שאינם מנקים אי אפשר ליטול בהם וכעין זה כתב בשו"ת אור לציון (שם) ששמן פסול, כיון שנאמר בו סיכה ואינו מנקא, ולכך אינו מועיל לנטילת ידים, הוביא בשם הכף החיים (סי' עא) ששמן וכל דבר שאינו מנקא אינו מועיל לנטילת ידים ואפילו בשעת הדחק [ומקור הדברים בב"י שכתב שאף לדעות שאין צריך מים לנטילת ידים מ"מ אי אפשר ליטול בדבש כיון שאינו מנקא].

ובספרו מחנה ישראל (פ"ג אות כא) סתם להקל בכל דין זה, שאם אין לו מים מותר ליטול ידיו בין בשכר ובין בשאר משקין.

[שעה"צ ס"ק סט]

וּמִקָּל מִקּוֹם לְעֵינֵי בְּרָכָה נִרְאָה דִּלֹּא יִבְרַךְ עַל נְטִילָה זו.

(64) אמנם בביה"ל לעיל (סי"א ד"ה מים שיש לו ספק) כתב שהנוטל במים שיש בהם ספק אם כשרים לנטילה, יכול לברך עליהם, כיון שהרשונו חו"ל ליטול באותם המים. ובמשנ"ב לעיל (סי' מז) כתב שבכלל זה גם ספק במחלוקת הפוסקים [ומודע אינו רשאי לברך כשנוטל במי פירות שנחלקו הפוסקים אם כשרים לנטילה]. וראה לעיל (ביה"ל שם) שהבאנו בשם החו"א שאין לברך על מים שיש ספק בכשרותם.

[ביה"ל ד"ה לכתחלה]

אֶסוּר אָף בְּשֶׁאֵר מְשָׁקִים מִשּׁוֹם הַפֶּסֶד אֲקָלִין וְצָרִיךְ עֵינֵינוּ.

(65) ובביה"ל שם (ס"א ד"ה לא) כתב, שכונת הפוסקים לאסור ליטול בשאר משקים היא אף כשאין לו מים ליטול בהם, שהרי לאו בשופטני עסקינן שיטול במשקה כשיש לו מים. והוסיף, שאף לדעת הרמב"ם שלא נאסר הפסד אוכלים אלא דוקא בדרך ביוזי ובעיטה, מוכח בפוסקים שנטילת ידים בשאר משקים נחשבת דרך ביוזי ובעיטה.

[משנ"ב ס"ק סו]

שֶׁכֶּן תִּקְנוּ חֲקָמִים לְנְטִילַת יָדַיִם וכו', גַּם כֵּן נִתְהַרְוּ יָדָיו אָף שְׁלֹא שֶׁפֶךְ אֶלָּא פָּעַם אַחַת, וְכַמְבָּאָר בְּסִימָן קָסב.

(66) והוסיף השו"ע הרב (סט"ו) [בטעם לתקנה], שהוא שיעור טהרת המקוה מן התורה לטבילת כלים. ובביה"ל לעיל (סי' קסב ס"ב ד"ה קצת) הביא בשם הראב"ד, שרביעית הוא שיעור ששיעור חזיל שבו יטול את היד יפה.

(67) והטעם שמספיק רביעית בבת אחת, כתב שם (סי' כא) שעשו חכמים את הרביעית בבת אחת כמקוה שמתהרת וגם המים נשארם בטהרתם.

[שעה"צ ס"ק ע]

אֶקַּל לְכַתְּחֵלָה טוֹב יוֹתֵר לְשַׁפֵּךְ בְּשֵׁנִי פְעָמִים.

(68) ומ"מ כתב במשנ"ב לקמן (סי' קסב ס"ק כא), שכל זה הוא רק לכתחילה כשיש לו מים מוזמנים, אבל לטרוח על זה נראה שאין צורך כיון שרוב הפוסקים הקלו בזה.

[משנ"ב ס"ק סח]

אָף אִם פָּשַׁט הַשָּׁנִי יָדוֹ אַחֵר שֶׁכָּבַר הַתַּחֲלִיל הָרִאשׁוֹן לִיצֵק עַל עֲצָמוֹ, עוֹלָה הַנְּטִילָה גַּם לְפָנָיו.

(69) והחז"א כתב (א"ח סי' כד ס"ק ל ד"ה ומשיב בשו"ע) על דברי המשנ"ב בשם האחרונים שמועילה כוונת הנוטל השני להחשיבם כנוטלים יחד אף כשבפועל הכניס את ידיו לאחר שהראשון כבר החל ליצוק את המים על ידיו, שדבר כזה אין לנו לומר מעצמנו ולא מצאנוהו במשנה וברייטא. ולכן לדעתו מועילה הנטילה לשניהם רק אם בשעה שהראשון מכין את עצמו לצאת הכניס השני את ידיו תחת ידי הראשון, וכשמתחיל ליצוק גם ידי השני מעותדים תחת הנצוק, ולכן נחשבת הנטילה על ידי שניהם כאילו נוטל על יד אחת.

[משנ"ב ס"ק עב]

אֶקַּל בְּמִקְוֵי חֲמִישֵׁי הָיָי קָמוֹ נוֹטֵל בְּמִי רְחִיצַת חֲבֵרָה.

(70) מקור הלכה זו הוא מדברי הבית יוסף שהסתפק [ראה שעה"צ ס"ק עג] שאפשר שלא נאמרה הלכה זו אלא כשידי השני סמוכות לידי הראשון, והחז"א (א"ח סי' כד ס"ק ל ד"ה ומשיב ב"י) הבין שכונתו שאפשר שצריך שהידים יהיו נוגעות זו בזו. מאידך, בשו"ת שלמת חיים (סי' קסא) כתב בביאור דברי השו"ע (שמקורם בבית יוסף), שהכוונה שיהיו סמוכים בשיעור כזה שיהיה ניכר שרוצים ליטול בבת אחת. ולענין דינא, אף החז"א כתב על ספיקו של הבית יוסף [כפי הבנתו], שלכאורה אין לחדש זאת כיון שבמשנה לא נזכר תנאי כזה, ומסבירא יש לומר שאף במרחקים כשר, שכיון שהקילו מעותד לנטי הידים בבת אחת חשיב כיד אחת.

[ביה"ל ד"ה ויש מתייר]

לְשֵׁנִי כִּנֵּי אָדָם שְׁנֵי פְעָמִים מִים רִאשׁוֹנִים וְשְׁנִיִּים לְקַל יָד נִדְי.

(71) ביושב הדבר, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פמ"ו תשובה ב) שהיו נוטלים בכלי שפוי צר, ועל ידי כך היו יכולים ליטול בצורה מדויקת לכל יד ויד [אכן כשנוטל בכלי כזה יש להקפיד שלא יפסיק הקילוח וישהה בין שפיכה לשפיכה, וכמו שכתב המשנ"ב לקמן (סי' קסב ס"ק ל) שלכתחילה צריך ליטול כל היד בבת אחת].

מילואים הלכות נטילת ידים סימן קס המשך מעמוד נד

כמו שביאר במשני"ב (סי"ק נח), וכתב בשו"ת הר צבי (י"ד סי' קפא) שיש לדייק מכאן שדעת המשני"ב שלענין טבילת כל הגוף אין להקל לטבול בשלג שלא ריסקו [ראה במשני"ב סי"ק נח שהבאנו שנחלקו בזה פוסקים], אף בשעת הדחק.

[שענה"צ סי"ק סה]

מגן אברהם לקמן בסימן קעא⁶⁰.

אכן בבית"ל לקמן (שם סי"א ד"ה לא) דחה את דברי המג"א מזה הפוסקים המזכירים שם. וראה בבית"ל להלן (סעיף זה ד"ה לכתחילה) ומה שכתבנו שם.

בפחות מארבעים סאה יש כאן ספק ספיקא לחומרא, וספק ספיקא במחלוקת הפוסקים דנים לחומרא אף בדברנן כי נחשב כאילו יש כאן רוב אוסרים, ולכן הותר המג"א לטבול רק בארבעים סאה.

[שענה"צ סי"ק סא]

יש להקל לענין טבילה בזה⁵⁸ וכו', להקל לענין טבילה⁵⁹.

(58) כוונתו מבוארת בדבריו, שאף שמחמיר לענין טבילת הגוף לטהרה, יש להקל לענין טבילת הידים לצורך אכילה.

(59) וכל מה שהכריע להקל לענין טבילת הידים זה רק בשעת הדחק.

הלכות נטילת ידים סימן קסא המשך מעמוד 110

(16) והוסיף בספרו מחנה ישראל (דינים פ"ג אות כט), שכל זה הוא רק בדבר הנדבק שאז הוא חוצץ.

[ביה"ל שם]

אם לא שנמצא מעט מן המעט שאין דרך בני אדם להקפיד על זה¹⁷.

(17) אכן לגבי דין חציצה בתפילין, שדין להיות מונחות על הבשר, כתב במשני"ב לעיל (סי' כו סי"ק יד) שאפילו חציצה כלשהי היא חציצה.

[ביה"ל ד"ה הוא צריך]

ובשעת גס פן מקור לגרר היט שפחת הצפון בצפון¹⁸.

(18) לענין איסור גרירת הטיט בשבת, כתב השו"ע לקמן (סי' שב סי"ז) שיש מפרשים שטיט יבש אסור לגררו משום טוחן. ובמשני"ב שם (סי"ק לו) הביא את דעת ה"ט, שזהו במקום שיש ממשות טט על גבי הבגד, שכשהוא מגרד נופלים פירורי הטיט על הבגד, שבאופן זה דומה הדבר לטוחן. ולגבי טיט החוצץ שהוא טיט היון היוצרים, כתב במשני"ב כאן (סי"ק ו) שחוצץ בין יבש ובין לח, והוא הדין בשאר מיני טיט כשהוא יבש ונדבק בבשר חוצץ [ואם כן צריך ביאור למה מותר בשבת לגרור את הטיט היבש]. אכן המחצה"ש (סי"ק ה) כתב שאין חשש טוחן בטיט שתחת הציפורן כיון שסתם טיט שתחת הציפורן הוא טיט לח.

ומה שכתב בבית"ל שיוחר מלגרור את הציפורן, איסורו הוא משום ממחק, כמו שכתב המחצה"ש (שם).

קטן (סי' ט) לענין טבילה, שכל טיט חוצץ ואפילו לח, ובשיעורי שבת הלוי (סי' קצח סי"ד סי"ב) כתב כן בשם הב"ח, והוסיף שאפשר שטיט שהפירה שותה ממנו, אינו בכלל זה כיון שמפורש הדבר במשנה להיתר.

[משנ"ב סי"ק ט]

אָבֵל שֶׁלֹא כָּנָד הַבֶּשֶׂר, בְּיָדָיו רֹב בְּנֵי אָדָם מְקַפְּדִים אֲפִלּוּ בְּצוּאָה, וְחוּצָץ אֵף שֶׁהוּא אֵינוֹ מְקַפְּדִים¹⁵.

(15) וכדעה זו המחמירה, סתם בספרו מחנה ישראל (דינים פ"ג אות כט), והוסיף שהטעם כיון שבטלה דעתו אצל כל אדם. וראה מה שכתבנו להלן (סי"ק יג) בשם הגר"נ קרליץ במי שאינו מקפיד בדבר שרוב העולם פעמים מקפידים עליו ופעמים לא.

ואף כשהוא במקום שכל יושביו אינם מקפידים על דבר זה אך רוב העולם מקפיד, כתב השערי תשובה (סי"ק ב) שבטלה דעתם אצל כל העולם. ובדומה לזה כתב במשני"ב לקמן (סי' שא סי"ק לג) לענין איסור הצנאה בשבת, שאף כשדרך אנשי אותו מקום להוציא באופן מסוים, אם רוב העולם אין דרכם להוציא באופן זה פטור [אבל אסור]. כיון שבטלה דעתם אצל כל אנשי העולם.

[ביה"ל ד"ה כגון צואה]

והוא הדין אם נמצא גלדי צואה [הינו מלמולי זעה שנתפיש] בשאר מקומות שעל היד¹⁶.

הלכות נטילת ידים סימן קסא המשך מעמוד נז

(29) שם כתוב שיש להיזהר כששופך מים ראשונים על ידיו שלא ישאר על ידו צרור או קיסם [אף על פי שאינם חוצצים], וביאר במשני"ב (שם סי"ק סה) שיש לחשוש שהמים שעל הצרור נטמאו מחמת ידיו, וחוזרים ומטמאים את הידים, והמים השניים ששופך אינם מועילים לטהרם, כיון שאין מטהרים אלא מים שעל הידים ולא מים שעל הטבעת או הצרור, אבל כששופך רביעית אין צריך להיזהר בזה כי לעולם נשארים מי הנטילה טהורים.

וואונר (שיעורי שבת הלוי סי' קצח סכ"ג סי"ק ג) בשם פתח הבית שתירץ, שהיינו רק במקום שהוא נזי לחפץ עצמו כגון בית יד ללולב שהוא נזי ללולב, אבל כאן הטבעת היא נזי לאדם ולא ליד, והיד היא זו שצריכה נטילה ללא חציצה. וסיים הגר"ש וואונר שהדברים צריכים ביאור.

[משנ"ב סי"ק יח]

רביעית בבת אחת, כמו שכתב לקמן בסימן קסב סעיף ט"ז²⁹.

